

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р *Милен Тодоров Любенов*,
СУ „Св. Климент Охридски“, Политически науки (3.3.)

на дисертационния труд на **Стойчо Петров Стойчев** на тема **„Elections and Electoral Systems Around the World: Evolution, Participation and the Introduction of Hybrid Models“**

за присъждане на научна степен „доктор на политическите науки“ по
професионално направление 3.3. Политически науки

1. Актуалност на темата

Изборите и избирателните системи са основен компонент на демокрацията и това прави темата постоянно актуална. Значимостта ѝ през последните години придоби нови измерения в контекста на кризата на представителната демокрация, намаляващата избирателна активност, дистанцирането на гражданите от политическия процес. Всички тези въпроси са предизвикали любопитството на доц. д-р Стойчо Стойчев, който извежда на преден план проблеми, изискващи многопластов анализ. Представеното в дисертацията изследване се основава на широкообхванат преглед на различни теоретични модели и убедителни емпирични доказателства, стъпващи на подходяща операционализация и методология.

Доц. д-р Стойчев се е справил изключително добре с всички тези въпроси, като е представил за публична защита впечатляващ дисертационен труд, който ще предизвиква сериозен интерес сред научната общност.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертацията е с обем 234 страници, включващи увод, заключение, осем глави, библиография и едно приложение.

Целта на дисертацията е да направи критичен преглед на съществуващите теоретични модели за връзката между избирателните системи и политическото участие в съвременните представителни демокрации.

Формулирани са 5 изследователски въпроса, които рамкират целите и структурата на изследването. Пет от основните глави на дисертацията съответстват на поставените изследователски въпроси. Първият въпрос търси отговор доколко съществуващите типологии успяват да класифицират широкото разнообразие от избирателни системи. Вторият въпрос търси различията на хибридните системи от пропорционалните, мажоритарните и смесените модели. Третият въпрос се стреми да разкрие кумулативния ефект от различни явления като контролирания вот, клиентелизма, поляризацията и дезинформацията върху изборното участие и демократичната легитимност. Четвъртият въпрос разглежда ефектите от различните видове избирателни системи върху участието в изборите и доколко понижаването на изборното участие се влияе от типа на системата. Петият въпрос търси отговор доколко различните системи способстват за изборните реформи.

Първа и втора глава проследяват на теоретично ниво значението на изборите и изборния процес като съществен компонент на представителната демокрация. Последователно са разгледани водещи парадигми, обясняващи електоралното поведение - мотивацията за един или друг политически избор, който правят гражданите, включително клиентелизма, контролирания вот и купуването на гласове. Разгледана е ролята на политическите партии в изборния процес, както и съвременни предизвикателства като популизма и поляризацията, ролята на медиите и дигиталните платформи, които през последните години трансформираха съществено политическата среда.

Трета глава разглежда теоретичните модели, анализиращи избирателните системи. Доц. Стойчев прави критичен преглед на научния дебат в областта, като извежда големината на избирателния район и структурата на бюлетината като най-

съществените фактори за функционирането на изборителните системи. На базата на тези заключения в четвърта глава е направена нова класификация на видовете изборителни системи, като са въведени хибридните модели като самостоятелен вид, различен от смесените системи. Обособени са два модела на хибридните системи - персонализирани многомандатни и листови едномандатни системи. Първият подтип е характерен за избори на колективни органи на властта, а вторият - при избори за президент и вицепрезидент.

Пета глава проследява динамиката в изборителната активност в демокрациите по света след Втората световна война. Този анализ е изключително ценен, защото обхваща голям период от време, включващ на практика всички демократични режими, провеждащи конкурентни избори. Сравнителният анализ показва съществен спад на изборителната активност. На базата на този анализ, шеста глава, търси връзка между типа изборителна система и участието в избори.

Седма глава показва, че изборните реформи сами по-себе си не са достатъчно условие за повишаване участието в изборния процес и доверието на изборителите, а зависят от много други фактори – политическа култура, обществена хомогенност и др. Разгледани са няколко случая на различни изборителни системи, които отразяват определени обществено политически специфики на държавите, в които функционират.

Осма глава прави критичен преглед на въвеждането на машинното гласуване в България. Тази част от дисертацията включва и емпиричен анализ от национално представително проучване, проведено в сътрудничество с ръководената от доц. Стойчев Лаборатория за изборни системи и технологии (ЛИСТ) към СУ „Св. Климент Охридски“, което изследва как въвеждането на машинното гласуване се отразява върху поведението и нагласите на изборителите. Изследването показва противоречива картина, която отразява възприятията на българските граждани в среда на засилващо се обществено недоверие към изборния процес.

3. Оценка на научните приноси на дисертационния труд

Основният принос на дисертацията е подобряване на съществуващите квалификации на изборителните системи. Съществен принос на работата е

извеждането на преден план на структурата на бюлетината и големината на района като съществени категории за разграничаването на типовете избирателни системи. Авторът представя убедителни доказателства, че смесените системи обхващат широк набор от методи, които пропускат други типове хибридни модели, които до този момент не са класифицирани. Така в процеса на операционализация и анализиране на съществуващите избирателни системи се стига до нова типологизация чрез въвеждане на персонализираните многомандатни системи като нов тип. За разлика от смесените избирателни системи, които използват отделни мажоритарни и пропорционални компоненти, персонализираните многомандатни системи обединяват в един механизъм разпределението на мандатите.

Вторият основен принос е сериозното емпирично изследване, което проследява електоралната динамика и участието в избори от края на Втората световна война до днес.

4. Заключение

Представеният дисертационен труд отговоря на нормативните изисквания на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за неговото прилагане, а също така и на допълнителните изисквания на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на научна степен „доктор на науките“.

Авторефератът е в съответствие с дисертационния труд, както в съдържателен, така и в структурен план. Представени са достатъчно на брой публикации по темата на дисертацията.

Дисертационният труд представлява задълбочено изследване, с безспорни научни приноси в областта на избирателните системи и електоралното участие, както в теоретичен, така и в практически план.

Вярвам, че това изследване, което вече е публикувано и като монография, ще предизвика научни дискусии, както у нас, така и сред международната научна общност.

Оценявам високо качеството на дисертационния труд и убедено ще подкрепя присъждането на научна степен „доктор на политическите науки“ на доц. д-р Стойчо Петров Стойчев.

24.04.2025

София

Подпис:

доц. д-р Милен Любенов